

Erfarenheter från distansundervisningen i Sverige

Den 18 mars 2020 övergick undervisningen på gymnasieskolor, inom vuxenutbildningen och högskoleutbildningen i Sverige till distansundervisning. Det var en omställning som genomfördes från en dag till en annan. Förskolor och grundskolor genomförde vanlig undervisning men vid högt smittoläge gick även grundskolor över till distansundervisning under längre eller kortare perioder. Större delen av läsåret hade dock grundskolorna närundervisning. Från och med höstterminen 2021 är undervisningen tillbaka i skolorna och på universitet och högskola sker en hybridvariant där delar sker på campus och andra delar på distans. Vilka erfarenheter tar vi med oss från distansundervisningen och hur kan vi arbeta för att skapa en distansundervisning som leder till hög studentnärvaro, interaktion och till ett lärande?

Fotograf: Kimme Persson

Jenny Edvardsson är legitimerad lärare i svenska, historia och svenska som andraspråk. Hon arbetar som adjunkt i utbildningsvetenskap vid Högskolan Kristianstad, Sverige. Hon är även författare och föreläsare och har skrivit flera böcker om digital kompetens och hur man ska arbeta med distansundervisning. Se exempelvis *Digital kompetens i svenskundervisningen* (kapitel 7 handlar om hur man kan undervisa på distans), *Digitalisering, literacy och multimodalitet*, *Läsa och samtala om skönlitteratur – med digitala verktyg* och *Guide till boksamtal med digitala verktyg*.

Distansundervisningen i Sverige

Under distansundervisningen blev det tydligt att lärarkåren i Sverige var väldigt flexibel och att den ställde om undervisningen från en dag till en annan. För många lärare blev det en period av "trial and error". Man fick helt enkelt testa sig fram, då man tidigare aldrig undervisat på distans och kanske tidigare aldrig använt så många digitala verktyg. Samtidigt blev det en hög arbetsbelastning. Att lära sig nytt samtidigt som man ska genomföra undervisningen tar på krafterna.

Det visade sig också vara svårt att möta alla elever. Den flexibilitet som finns i klassrummet försvann delvis i distansundervisningen och det gjorde att vissa elevgrupper "tappades". En del elever hade även svårt att följa med i

distansundervisningen då hemmiljön inte kunde ge möjlighet till avskildhet och studiero. Samtidigt fanns det elever som upplevde att de under distansundervisningen fick mycket mer gjort, då de slapp alla de störningsmoment som finns i ett vanligt klassrum. På många skolor, högskolor och universitet kunde man även se att distansundervisningen ledde till en högre studentnärvaro.

För många elever på gymnasiet var distansundervisningen jobbig. Framförallt var det ensamheten som tärde på dem. Eleverna saknade det sociala samspellet med sina klasskompisar. Nu ledde distansundervisningen till en ökad isolering och till en ökad psykisk ohälsa. Det blev även tydligt att de elever som klarade sig "sämst" under distansundervisningen var de elever som hade svagast

studieförutsättningar. De starka eleverna klarade av distansundervisningen förhållandevis bra men de elever som var och är i stort behov av stöd och stöttning och tydliga ramar tappade under distansundervisningen. Under distansundervisningen försökte man, för en del elever i behov av stöd, skapa tillfällen till undervisning på plats på den egna skolan, allt för att ge eleverna bättre förutsättningar att klara av sina studier.

Vad ska man då tänka på när man undervisar på distans?

När man undervisar på distans har det visat sig vara oerhört viktigt med en tydlig struktur och med tydliga ramar. Eleverna behöver veta var de ska hitta arbetsuppgifter och material, var de ska lämna in sina inlämningar och hur de

lättast ska kunna få kontakt med sin lärare. De behöver även veta hur distansundervisningen ska gå till. När ska de räcka upp handen? Får de tala rätt ut? Ska de ha video igång eller kan de stänga sin kamera? Hur och när ska chatten användas? Allt detta behöver man som lärare klargöra för sina elever i samband med de första lektionerna i ämnet.

Det är också viktigt att skapa många tillfällen för samtal, diskussion och interaktion. Då blir eleverna aktiva i undervisningen, vilket gynnar lärandet. Det kan man göra genom att skapa digitala grupprum eller breakout rooms, där eleverna i mindre grupp får möjlighet att arbeta tillsammans. Man kan också öka elevaktiviteten genom att arbeta med frågor i chatten eller genom att arbeta med delade dokument eller som i Google Meet med en gemensam whiteboard. Något som också visat sig vara givande är att låta lektionerna inledas med en entrance ticket och avslutas med en exit ticket. Frågorna till entrance och exit tickets kan i förväg ha skapats som en enkät som delas med eleverna eller läggas ut som fråga direkt i chatten. Det fungerar också att arbeta med andra verktyg för att få eleverna aktiva, exempelvis be dem skriva på en gemensam Padlet, alltså en digital anslagstavla.

Att arbeta med kontinuerliga delinlämningar och delredovisningar är även det en framgångsfaktor. Då lämnas inte eleverna själva med sitt arbete under en så lång tid. Genom att dela upp en inlämning i flera delar får man som lärare bättre överblick över elevernas arbete och kan snabbt gå in och stötta den eller de som inte riktigt kommit igång. Genom att också arbeta med delade dokument eller presentationer, där eleverna skriver sina svar och tankar kan man lätt följa med i deras arbete. Det blir då tydligt vem eller vilka som inte gör det de ska. De elever som hamnat efter kan man sedan ha individuella samtal med och komma överens om när de ska vara klara med sina uppgifter.

Viktigt att tänka på är också att undvika för långa genomgångar. För många elever är det svårt att hålla fokus om genomgångarna i ett digitalt klassrum blir för långa. Därför är det viktigt att avbryta sina genomgångar med frågor eller uppgifter som eleverna antingen får besvara enskilt eller arbeta med i grupp.

Sist men inte minst är det också viktigt att säkerställa att eleverna har tillgång till de digitala verktyg och enheter som krävs för undervisningen samt att de har nätuppkoppling som gör att de kan delta under distansundervisningen. ■

Jenny Edwardsson och Katja Hämäläinen deltog i paneldiskussionen som Svenska nu med Mikael Hiltunen som värd organiserade på Suomi Arena 2021. Temat för paneldiskussionen var *Har distansundervisningen kommit för att stanna?* Erfarenheter från Finland och Sverige. Man kan titta på paneldiskussionen här:

<https://www.mtv.fi/sarja/suomiarena-10003190/har-distansundervisningen-kommit-for-att-stanna-erfarenheter-fran-finland-och-sverige-1442537>

Lektionstips för distansundervisningen

TIPS 1 Ha textsamtal i smågrupper

Att låta eleverna läsa en text och sedan samtala om den i smågrupper har visat sig fungera riktigt bra under distansundervisningen. Eleverna har sitt ljud och kameran igång under samtalet. Läraren finns med som samtalsledare och eleverna diskuterar den lästa texten. Diskussionen kan utgå från frågor som eleverna fått ut i förväg eller från elevernas egna tankar kring den lästa texten.

TIPS 2 Genomför virtuella besök

När samhället stänger ner är det svårt att genomföra besök eller utflykter. Ett sätt att komma förbi dessa begränsningar är att låta exempelvis ett museum komma på ett virtuellt besök i det digitala klassrummet. I Google Arts & Culture finns många museer att välja mellan och du och dina elever kan därifrån genomföra virtuella besök. Flera museum har också pedagogiskt material och lärarhandledningar som kan vara ett stöd inför, under och efter det virtuella besöket. Det finns också museum som erbjuder digitala genomgångar, där en museipedagog berättar om exempelvis en utställning.

TIPS 3 Ta avstamp i elevernas liv

Många menar att distansundervisningen leder till stillasittande. Ett sätt att komma bort från detta är att skapa aktiviteter där eleverna tvingas undersöka och dokumentera sitt närområde eller får möjlighet att utgå från sina egna liv. Kanske kan de få skapa en film där de presenterar sig själva, sin familj och samhället som de bor i. Eller så får de skapa en poster om en historiskt intressant plats eller händelse som ägt rum i närområdet (och då ta bilder på platsen) eller gå på skulpturjakt, där de med bild och ord beskriver skulpturerna. Man kan också ge eleverna i uppgift att ge förslag på förbättringar som kan göras i närområdet, exempelvis för att skapa ökad trygghet för invånarna. Då behöver eleverna själva ge sig ut i närområdet och upptäcka de otrygga platserna men också dokumentera dem med bild och ord.